



## **Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi**

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

**Camargo, Ignacio de**

**[S.l.], 1702**

Articulus II. Potissimum, aut unicu[m] Probabilismi fundamentum de insufficienti legis promulgatione, quibus rationibus Terillus statuatur?

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)



innotescere possit, ex hoc unice capite legem antecedentem, atque directam Dei extinguendam omnino, atque removendam putavit semper, ac datur opinio probabilis etiam falsa pugnans pro libertate contra legem, quod locus tandem expeditus maneret pro constructione novi aedificii ad novam quamdam regulam exigendi, ut Probabilissimus stabiliretur.

39. Docuit ergo primus, & sine Auctore (uno tantum excepto Caramuele, qui jam prior id insinuaverat, ut propugnaret illud laxissimum suum dogma, jam à fortiori per Ecclesiam damnatum, de non certitudine legis): docuit, inquam, Terillus, & suadere pro viribus conatus est, legem in omni eventu, in quo existat opinio verè probabilis in sensu Probabilistarum, negans ejusdem legis obligationem, non esse sufficienter promulgatam, adeoque nec habere vim ullam obligandi, neque esse re ipsa legem, nisi purè Grammaticaliter, idest, quoad vocis sonitum tantum.

Hinc consequenter docet, ultimum conscientiae dictamen, seu, quod eodem redit, proximam, ac formalem agendi regulam, & actionem ex illa procedentem, nec conformandam esse, nec comparandam ad legem illam antecedentem (quippe quæ lex non sit, nisi nomine tenus), sed ad legem reflexam, consequentem, atque per accidens existentem in Deo, quam Terillus etiam invenit, & quam ex ipso expressimus ad hujus articuli initium.

40. En igitur arcanum, atque mirabile benignæ sententiæ mysterium palam, & citra ænigmata revelatum. En unicum principium, in quod cætera omnia resolvantur, tanquam in fundamentum primum, & ultimum, cui Recentiores Probabilistæ immensam non verentur adstruere totius Ethicæ Christianæ molem, & aeternæ salutis pondus. Porro reliqua omnia principia, aut fun-

damenta, quibus innititur Probabilissimus, non solum in se ipsis nova etiam sunt, & impugnatu facillima, ut suis locis monstrandum est; sed, quod ad præsens attinet, penitus inutilia, quippe quæ nullam possint efficaciam habere ad obrogandam, prorsus, & tollendam de medio re ipsa, & quoad substantiam, legem primariam, & antecedentem. Hac vero lege perseverante, nullam omnino superesse viam ad rectam conscientiam formandam supra opinionem aliquam minùs tutam, & simul æquè, aut minùs probabilem, abundè demonstratum, & satis clarè expositum à nobis est. O Deus meus, & Salvator meus! quantum miseri homines laboramus, ut fugere tuto possimus à te, vera nostrorum laborum requie! Sed quò ibimus à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiemus.

Ex Psal.  
138.

Videamus autem, quibus argumentis tantum istud principium, aut fundamentum ante Terillum in Theologia inauditum (ut statim palam faciemus) ab ipso Terillo statuatur.

## ARTICULUS II.

Potissimum, aut unicum Probabilissimi fundamentum de insufficienti legis promulgatione, quibus rationibus Terillus statuat?

41. **V**alidissimas illas, ac planè invictas esse oporteret, ut principium tanti momenti, adeò præterea novum, atque difficile, apud viros cordatos, ac sapientes, utcumque stabilire sufficerent. Id Terillus, ut erat ingeniosus, & sagax, optimè agnovisse videtur, & ideò hoc argumentum, neque semel, aut iterum, neque obiter, aut segnitè versat, sed in principium istud stabiliendum omnes simul doctrinæ, ac minimè vulgaris eruditionis conatus, totosque ingenii sui nervos intendit. At, ut ingenuè dicam, quod sentio, vix aliud quidquam in



roto suo gemino Opere inefficacius suadet, aut frigidius. Ea est argumenti difficultas. Tribus autem in locis de re ista disertè, & ex professo disputat, nempe q. 23. de conf. proba. à nu. 14.; 1. par. de Regu. mo. q. 2. nu. 45. & iterum par. 2. q. 43. ubi statuta primum sua sententia, argumenta Elizaldi, seu Celladei, adversus illam affert, & solvit.

42. Rationes verò, quas ubique producit, eadem ferè sunt. Pro quibus instituendis advertit primum, assertionem suam intelligendam esse universaliter de omni lege, divina, scilicet, vel humana, naturali, vel positiva; nam eadem est ratio de omnibus, quod ad promulgationis necessitatem spectat, licet modus ipsius promulgationis aliquatenus sit diversus pro ipsarum legum diversitate.

43. Advertit iterum, perinde omnino esse in ordine ad presentem difficultatem, si opinio probabilis contra legem, neget ipsam legis substantiam, hoc est, legem existere, aut latam esse, si neget modum ipsius, nimirum extensionem ad hunc, aut illum casum particularem; nam etiam modus iste necessario resolvitur in substantiam, hoc est, in voluntatem legislatoris volentis, aut nolentis casum illum comprehendere lege sua: voluntas autem legislatoris, quæ est tota vis, & anima legis, nullibi habere potest vim obligandi, nisi sit sufficienter promulgata.

44. His prenotatis, sic argumentatur. Quoties post omnia considerata, utrum lex aliqua lata fuerit, manet probabile apud omnes subditos, quod nunquam legislator talem legem condere intenderit, licet oppositum sit etiam probabile, lex non est sufficienter promulgata. Ratio est: quippe legis promulgatio debet esse ceremonia sensibilis, & usque adeò subditis manifesta, ut aliqui saltem eorum evidenter sciant, & legem latam, & tali ceremonia ma-

nifestatam fuisse. Immo esse debet adeò sollemnis, certa, liquidique ipsius notitia, ut magnam saltem subditorum partem latere nullo modo possit, nisi ad ea, quæ fiunt, culpabiliter ipsi nolint attendere. At in eventu nostræ quæstionis nullus subditus certò novit, quod detur talis lex, aut quod fuerit solemniter manifestata, quia doctissimi quique sciunt, probabile esse, quod legislator nunquam talem legem condiderit: igitur talis lex non est sufficienter promulgata. Hæc ratio ex æquo probat (inquit Terillus) de lege, tam humana, quam divina: apparet autem clarius ipsius efficacia in lege humana.

45. Unde confirmat argumentum, primo: quia sæpè ipse legislator humanus nescit, an lege sua voluerit comprehendere aliquem casum determinatum: verbi gratia, dum prohibet opera servilia, nescit, an prohibere reipsa intenderit exercitium pingendi: ergo non potest ea voluntas esse lex prohibens exercitium pingendi. Pater consequentia; nam lex est essentialiter regula directiva subditi: nequit verò dirigere, nisi ut cognita. At non est satis cognita subdito, cum neque ipsi legislatori ita cognita sit, ut affirmare possit, se voluisse prædictum exercitium prohibere. Ergo nequit lex illa subditos regulare, aut dirigere, atque adeò nec obligare, ut abstineant ab aliis exercitiis, quàm ab eis, quæ certò servilia sunt, vel ad summum ab eis, quæ non nisi imprudenter existimari possunt non servilia.

46. Confirmat secundò: prudens legislator humanus minimè ignorat, sensum legum suarum esse in multis casibus dubium, multosque se doctiores existimare, legem ad ea objecta non extendi. Igitur manifesta præsumptio est, ipsum objecta illa noluisse lege sua comprehendere; nam si voluisset, id expressisset: ergo dum non expressit sciens, & volens, censendus est noluisse. Ma-



ximè verò id valet, quia *favores sunt ampliandi, & odiosa restringenda.*

Quæ ratio eodem modo, immò à fortiori valet in legibus divinis; nam Deus, qui nihil ignorat, eò ipso quòd noluerit exprimere, evidenter præsumitur noluisse suis legibus comprehendere objecta omnia, de quibus sunt motiva probabilia ad affirmandum lege non comprehendi. Hoc autem (ait Terillus) *est totum, quod intendimus, illudque manifestissimè sequitur ex defectu promulgationis sufficientis, in quo fundatur dicta præsumptio.* Sed nota hic obviter circulum Terilli, probantis præsumptionem manifestissimam ex defectu promulgationis; & rursus ex eadem presumptione, ipsum, quem hic intendit, promulgationis defectum.

47. Præterea arguit pro eadem sententia à priori, ut ait ipse. Quoties certò est probabile, non dari legem prohibentem rem aliquam, toties datur certa probabilitas, quòd Deus habeat voluntatem, seu legem æternam, qua permittit, & approbat liberum usum talis rei. Ponamus ex. g. utranque partem contradictionis esse æquè probabilem: in hoc casu si loquamur respectu communitatis, certum videtur, legem prohibentem talem rem, aut non existere, aut sufficienter non esse promulgatam. Ratio est; quia tantum affertur pro lege æterna permittente, quantum pro lege æterna obligante: ergo, vel neutra, vel utraque est sufficienter promulgata huic communitati. At utraque non potest esse: ergo neutra: ergo rectissimè dici potest, legem Dei prohibentem in hoc eventu non esse sufficienter promulgatam, nec aliam tunc existere re ipsa in Deo, quam legem consequentem, & reflexam, qua permittit objectum illud ex prædicta suppositione, opinionis videlicet affirmantis, legem antecedentem non existere.

48. Huic argumento præmiserat

Terillus illud, quo noster Cardinalis Sphortia aliquando convictus est, & quod deinde retractavisse P. Elizalde testatur, de quo nos alibi. Sed argumentum illud in primis non ducitur ex capite insufficientis promulgationis, atque adeò importunum est? Deinde est adeò fallax, ut vel Auctori suo non immeritò displicuerit. Videri potest Esparza in Append. par. 2. art. 147. ubi solidè, ac fortiter illud impugnans meritò affirmat, neminem illi fideri posse, quippè quod ducat in præcipitium, & innumera absurda prober.

Hoc est in summa totum pondus rationum, quibus sententiam suam Terillus totidem panè verbis suadet. Sed quia, licèt invitus, non potuit non videre, impares illas esse ad probandam doctrinam tanti momenti, adeò novam, ac destitutam graviorum Doctòrum suffragio, quæ proinde, vel ex hoc capite, jure meritò despicienda foret, necessarium omninò duxit, ne videretur solus incedere, aliquod patrocinium ipsi conquirere, qualicumque colore, & undecumque posset haberi.

49. Sed quid invenit? Primum D. Thomæ suffragium, cui hæc doctrina (inquit) *prorsus conformis est.* Itane, D. Thomæ? Omninò, inquit Terillus, quia M. Angelicus q. 17. de verit. a. 3. corp. *expressè docet, præceptum Superioris non obligare subditum, nisi sciatur.* Validum patrocinium! Affert deinde verba S. Doctòris. Sed nihil aliud continent, quàm, ut præceptum obliget, requiri notitiam ipsius, nisi quis culpâ suâ tali notitia careat. Ecce suffragium D. Angelici.

50. Vocat præterea in sui patrocinium Doctores omnes eos, qui docent, Episcopos, seu legis interpretationem, toties habere locum, quoties prudenter præsumi potest, quod legislator noluerit aliquid sub præcepto exigere. Atqui præsumptio ista semper datur, quoties pars minùs tuta est certò probabilis practicè. Igitur

Elizal. 1. p.  
de Recta  
doct. mo. li.  
3. q. 8. §. 1.

Terill. dict.  
q. 43. n. 6.

Terill. illa  
q. 23. n. 19.



tur omnes isti, inquit Terillus, nobiscum sunt: idest, omnes omnino, tam antiqui, quam Recentiores. Bellè!

51. Addo ego specialiter D. Eximium multò apparentius Terillo suffragantem; nam in 1.2. tr. 3. d. 12. sect. 5. n. 7. sic pronuntiat, *Quandiu rationaliter dubitatur, an lata sit (lex), non est sufficienter promulgata.* Et iterum sect. 6. n. 8. *Quandiu est iudicium probabile, quòd nulla sit lex prohibens, vel precipiens actionem, talis lex non est sufficienter proposita, vel promulgata homini.* En totum conquisitum auctoritatis robur.

### ARTICULUS III.

*Quibusdam prænatis, & statutis circa legis promulgationem ex receptis apud omnes principes, exponitur sensus questionis à Recentioribus necessario vel intentus, vel intendendus.*

52. **A**D impugnandum, & expugnandum prædictum Terilli principium, tot, & tam clara suppetunt argumenta, ut ejus falsitatem non solum evidenter demonstrent, sed magnam insuper admirationem ingenerent, quòd opposita veritas potuerit aliquando in questionem adduci. Interim tamen Terilli principium tanquam moraliter certum, & evidens à Recentioribus circumfertur. Certè Terillus ipse sic de illo pronuntiat, *ratio est adeo patens, & efficax, ut veritatem prorsus evincat.* Sed quia nostrorum argumentorum nihilominus vim præficientes, promulgationis terminos passim confundunt, ut si aliud non possint, tenebras saltem vocum offundant, pauca circa rem istam apud Doctores omnes explorata, & extra omnem controversiam posita, stabilire prius oportet, quibus proprius, ac liquidus promulgationis conceptus pateat, indeque proprius etiam, legitimusque sensus Recentiorum,

quantumvis velint, latere non possit.

*Conceptus proprius promulgationis legis, & duplex ipsius acceptio.*

53. **L**Ex, ut jam diximus, ex conceptu suo est regula humanarum actionum objectiva, & extrinseca, quæ proinde, ut dirigere, ac regulare subditos possit, proponi ipsis, & applicari debet per sui notitiam, & cognitionem. Potest verò considerari in ordine ad hunc finem, & effectum suum proprium, in actu primo proximo, vel remoto, seu, quod in idem redit, ut incompletè tantum, inchoativè, imperfectè, ac vialiter se habens; vel porius, ut jam ultimò constituta, consummata, & perfecta in ratione legis actualis.

54. Lex in actu remoto ad regulandum, sive incompletè sumpta (quæ simpliciter dicitur lex in potentia, & in actu primo) est imperium, intentio, seu voluntas legislatoris, apud ipsū adhuc existens, & necdum subditis manifestata. At verò lex in actu primo proximo ad prædictū effectum (quæ absolute vocatur, & est vera lex in actu secundo, idest, completa in ratione legis) importat insuper intimationem, seu manifestationem subditis factam, quæ dicitur promulgatio legis, & juxta communissimam omnium sententiam, complet, & constituit partialiter, essentialē legis conceptum, ideòque à D. Thoma communiter repro eximitur in ipsa quidditativa definitione legis; sic enim S. Doctor legem definit, *Ordinatio rationis in bonum commune ab eo, qui curam communis habet, promulgata.*

55. Est autem promulgatio strictè sumpta publica quædam manifestatio, & intimatio legis in actu primo acceptæ, seu voluntatis legislatoris, facta ad communitatem, vel rem publicam subditorum, ea intentione, & fi-

Terill. 2. p.  
de Regu.  
mo. q. 53. n.  
12.

D. Tho. 1.  
2. q. 90. a. 4.  
ad 1.